

Nåde – Reformasjon 2017

Studieopplegg til temagudstjenestene høsten 2017

Generell informasjon

Gudstjenestene

I år marker kirker over hele verden at det er 500 år siden Luther offentliggjorde sine 95 teser mot avlatshandelen, noe som utviklet seg til den lutherske reformasjonen. Den norske kirke har valgt de samme temaene for markeringen som Det lutherske verdensforbund har gjort: «Nåde», «Frelsen er ikke til salgs», «Mennesker er ikke til salgs» og «Skaperverket er ikke til salgs».

Disse fire formuleringene (i en litt annen rekkefølge) er også temaer for fire gudstjenester som holdes i alle menigheter i Den norske kirke (og noen andre kirker) høsten 2017. De fire søndagene er 27. august, 17. september, 15. oktober og 19. november.

Studieopplegget

Dette studieopplegget er laget for *grupper (bibelgrupper, samtalegrupper) som ønsker å forberede seg til temagudstjenestene*. Bibeltekstene er valgt særskilt for disse gudstjenestene og følger ikke de vanlige tekststrekene i Den norske kirke. Noen av tekstene dukker faktisk ikke opp i tekststrekene på noe tidspunkt!

Studieopplegget er laget med tanke på *fire samlinger av to timers varighet*. Slike grupper fungerer ofte best med 6–8 deltakere. Opplegget krever ingen «lærer», men en bør ha ansvar for å lede samlingen. Vedkommende bør ha forberedt seg ved å gå gjennom opplegget på forhånd og tenke gjennom hvor mye tid gruppa bør bruke på de ulike delene av opplegget.

Opplegget er laget med tanke på *folk fra konfirmasjonsalder til høy alder*. Det krever ikke spesielle forkunnskaper, men lyst til å snakke om viktige temaer. Spørsmålene som står i kursiv, er en hjelp til å få samtalen på gli, men gruppa må gjerne ta opp andre relevante problemstillinger også.

Materiell

Deltakerne bør ha med seg en *bibel* på samlingene, pluss en utskrift av dette studieopplegget – eventuelt en iPad eller liknende hvor en kan ha studieopplegget på skjermen.

En bør også sørge for å ha noen eksemplarer av *Norsk salmebok 2013*, enten i papirutgave eller som elektronisk app. I noen tilfeller er det også behov for tilgang til Internett.

Godkjenning

Opplegget er godkjent av K-stud – Kristelig Studieforbund som støtteberettiget studieopplegg. Denne godkjennelsen innebærer at grupper og kurs som benytter opplegget har rett til statsstøtte gjennom Kristelig Studieforbund, og er omtalt på K-studs internettside:

<http://k-stud.no/>

Søknad om støtte sendes elektronisk, se www.k-stud.no, søk tilskudd til kurs og studiegrupper her!

Søknadsfrister tilskudd

Søknadsfrist for tilskudd er 3 måneder etter avsluttet kurs/gruppe.

For kurs/gruppe avsluttet etter 30. september, er fristen 15. januar året etter.

I tillegg til dette, kan det for noen av dere være aktuelt å søke på følgende:

Tilskudd Tilretteleggingstilskudd.

Kirkerådet, mai 2017

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

1. samling – fortrinnsvis i uka før 27. august

Tema for første temagudstjeneste: **Nåden alene**

Hvis gruppa er nyetablert for anledningen, er det fint å begynne med en kort presentasjonsrunde. Hvis alle kjenner hverandre, er dette selvsagt unødvendig.

Et kjerneord i Luthers teologi var «nåde». Hans stilte spørsmålet: «Hvordan finner jeg en nådig Gud?»

- *Hva mener dere et slikt spørsmål egentlig betyr?*
- *Hvorfor tror dere Luther var opptatt av å finne svar på dette spørsmålet?*
- *Har dere noen gang stilt et liknende spørsmål, i tilfelle hvorfor eller hvorfor ikke?*

1. Samtale om et bilde

Se på bilde av en båt med flyktninger på vei over Middelhavet. Ordet NÅDE er skrevet med store bokstaver over bildet. Folk har oppfattet denne sammenstillingen av tekst og bilde på ulike måter.

- *Hva sier dette bildet til dere? Bruk litt tid til å snakke om det.*

Noen har oppfattet bildet som et uttrykk for at det skal være en nåde for flyktningene at de har havnet i denne båten:

«Mange flyktninger fra Afrika og Syria vil til Europa. For å komme dit er de fleste avhengige av menneskesmuglere som skaffer dem båtplass. Fra Libya til Italia er prisen nå 18.000 kr. ... Båter kantrer og hundrevis drukner hver dag. Nei, det er sannelig ingen god og 'nådefull'»

opplevelse å være om bord i disse båtene! Å fremstille det slik, viser en manglende forståelse for situasjonen til disse flyktingene. Nåden er gratis heter det i reformatorisk teologi. Bildet vitner om det motsatte: en 'nåde' som man betaler dyrt for ved det en selv eller andre kan stille opp med.»

Andre har oppfattet bildet som et rop til mennesker i Norge og Europa om at de må møte flyktingene med omsorg og nåde:

«Som en konsekvens av Guds nåde mot oss i Jesus Kristus, da han berget oss fra fortvilelse og fortapelse, skylder også vi å vise nåde mot hverandre, som brødre og søstre i denne verden. Hvis ikke vi er i stand til å vise nåde og barmhjertighet mot mennesker som flykter fra kriger, naturkatastrofer og umenneskelige levekår, har ikke Guds nåde satt dype spor i oss. Hvis vi stenger dørene for mennesker i nød, oppfører vi oss ikke da som mannen som fikk ettergitt en skyhøy gjeld, for så å gå ut og opptre som en bølge overfor et medmenneske?»

Enten det dreier seg om et litterært bilde, et verk av en bildekunstner eller et fotografi, kan et bilde nesten alltid tolkes på ulike måter. Men det betyr også at bildene kan bli springbrett til gode samtaler.

- *Hvilke av disse to måtene å forstå bildet på ligger nærmest deres egen tolkning?*
- *Hvilken av de to forståelsene mener dere har mest for seg? Begrunn svarene så godt dere kan.*

Biskop Ann-Helen Fjeldstad Jusnes har sagt: «Nåden trengs i et velferdssamfunn som vårt med så stor vekt på økonomi, vekst og vellykkethet. Når dette blir det viktigste i samfunnet, får vi ikke plass til den flyktingen som kommer redd og på jakt etter fred og vern til vårt land. Derfor må kirken aldri slutte å snakke om nåde i møte med samfunnsutfordringene».

Biskop Helga Haugland Byfuglien har sagt: «Som kirke lever vi av Guds nåde, og er kalt til å bære nåden videre til våre medmennesker. Det kan vi bare gjøre i vår egen samtid.»

- *Hva tenker dere om disse utsagnene?*
- *Hvordan kan kirkens tale om nåde i møte med samfunnsutfordringene bli mer enn fine ord?*

2. Biskopene om nåden

I januar 2017 kom biskopene i Den norske kirke med en uttalelse med overskriften «Guds nåde setter fri». Der skriver de blant annet:

«I 2017 er det 500 år siden Martin Luther skrev sine 95 teser mot avlatshandelen. Hendelsen utløste den rekken av begivenheter som vi kaller reformasjonen. Under overskriften «*Frigjort ved Guds nåde*» vil Den norske kirke og den lutherske kirkefamilie løfte fram den gode kjernen i arven etter Luther: Hans forståelse og formidling av evangeliet om Guds betingelsesløse nåde og barmhjertighet.

Dette er et godt budskap også for mennesker i vår tid. Mange, ikke minst ungdom, lever under store krav. Vi kjenner presset fra egne og andres idealer om kropp, utseende og sosial status. Tilværelsen blir et strev for å lykkes på alle arenaer. Fokuset rettes mot egen innsats og enhver er sin egen lykkes smed. Dette svarer på mange måter til Luthers utgangspunkt i

kampen for å komme i et rett forhold til Gud. For mennesker som opplever livet slik, er evangeliet om nåden et budskap som gir frihet.

Luther hadde sin bakgrunn i en teologisk tenkning der menneskets frelse ikke bare var avhengig av Guds nåde, men også av egen innsats i form av gode gjerninger, bønner og fromhetsøvelser. Langs denne veien fant han ingen fred, selv ikke da han som munk i klosteret kunne vie seg helt og fullt til det åndelige livet. Uansett hvor hardt han prøvde, tvilte han på om hans tro og fromhetspraksis holdt mål for Gud.

Luther fant først fred med Gud da han forstod at han ikke ble rettferdig for Gud gjennom gode gjerninger, men bare ved å ta imot gaven som Gud gir gjennom Jesus Kristus og det han gjorde for oss. Da Jesus døde og stod opp av graven, overvant han synden, døden og djevelen og satte oss fri.

Vi kjenner ødeleggende krefter både i våre egne selvsentrerte liv og i verden rundt oss. Mange holdes stadig nede i fattigdom og urettferdighet. Vi krenker våre medmennesker og skaperverket, og dermed Gud, i tanker, ord og gjerninger. Men Kristus har ved sin død og oppstandelse forsonet oss med Gud. Guds nåde er den kjærlighet som tilgir og som kan gjenopprette det vår ondskap og unnfalighet har ødelagt.

Denne nåden er uten betingelser. Den er en gave som vi får ta imot i tro og tillit. Paulus skriver i Romerbrevet: 'Den rettferdige skal leve ved tro' (Rom 1,17), og Luther beskriver det sentrale i sin teologi slik: '... at vi ikke ved gjerninger, men gjennom troen på Kristus blir rettferdige og salige'.»

- *Hva mener dere at Guds nåde egentlig er?*
- *Det er 500 år mellom Luthers tanker om Guds nåde og Bispemøtets tanker om nåden. Hva er likt og hva er eventuelt ulikt i måten å forstå nåde på?*
- *Hva synes dere er det viktigste som blir sagt i dette utdraget fra biskopenes uttalelse?*

3. Bibeltekstene

Den første bibelteksten som skal leses på den første temagudstjenesten, er Salme 116,1–9. Finn fram teksten og lese den høyt i gruppa.

- *Hva slags situasjon har den personen vært i, som vi møter i denne salmen?*
- *Når noen har vært i en farefull situasjon og har kommet ut av den med livet i behold, i hvilken grad tenker dere da at det har noe med Guds nåde å gjøre?*

Den andre bibelteksten er fortellingen om den bortkomne sønnen i Lukas 15,11–32. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

- *Fortellingen er en liknelse, og det er liten tvil om at Jesus bruker den til å si noe viktig om hvordan Gud er. På hvilken måte opptrer faren i fortellingen annerledes enn en kunne vente?*
- *I hvilken grad synes dere denne liknelsen er egnet som eksempel på hva Guds nåde er?*

Prekmenteksten er hentet fra Efeserbrevet 2,1–10. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

- *Vers 8 og 9 er et Bibelens kjernesteder når det gjelder Guds nåde. Hva betyr disse versene for dere?*

• *Hvis dere skulle holde preken på søndagens temagudstjeneste ut fra denne teksten, hva ville dere da lagt mest vekt på i talen? Ta gjerne fem minutter hver for dere og skriv ned noen momenter før dere svarer.*

4. En salme om nåde

I et år hvor vi markerer at det er 500 år siden starten på reformasjonen, og hovedtemaet for reformasjonsmarkeringen er «Nåde», er det et artig sammen treff at nr. 500 i *Norsk salmebok 2013* handler om nåde. Det er en salme om Guds nåde i dagliglivet, skrevet av danskene Johannes Møllehave og Martin Elmquist:

Nåden er ditt kvardagskår,
nåden er det nære,
menneske som omgir deg,
nåden er å vere.

Les hele teksten i salmeboka.

- *Hvilke daglige hendelser ser salmedikteren i sammenheng med Guds nåde?*
- *I hvilken grad opplever dere ulike situasjoner i dagliglivet som Guds nåde?*

I Det nye testamentet står det:

«Av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave. Det hviler ikke på gjerninger, for at ingen skal skryte av seg selv.» (Ef 2,8–9.)

- *Ser dere noen motsetningsforhold mellom salmens forståelse av nåden og slik nåden omtales i versene fra Efeserbrevet? Eller er det to sider av samme sak?*

Syng gjerne salmen sammen. Hvis dere ikke kan den fra før, kan dere lære den ved å se og høre salmen her:

<https://tv.nrk.no/serie/salmeboka-minutt-for-minutt/DMLS00001814/sesong-1/episode-19#t=45m>

5. Oppsummering og gudstjeneste

Ta en runde og oppsummer hva hver av dere har fått ut av denne gruppesamlingen.

Velkommen på gudstjeneste søndag 27. august.

Følg med og se om det som formidles i gudstjenesten, samsvarer med dere har snakket om i gruppa.

2. samling – fortrinnsvis i uka før 17. september

Tema for andre temagudstjeneste: **Skaperverket er ikke til salgs**

Temaet «Skaperverket er ikke til salgs» krever at vi ser på verden omkring oss. Det er mange stygge bilder som møter oss: klimaendringer og økologisk krise, tørke og flom, sult og overflod, plast i havet og kritisk luftkvalitet. Dette skjer på en jord der Gud har gitt menneskene i oppdrag å være gode forvaltere.

- *Hva tenker dere at temaet «Skaperverket er ikke til salgs» innebærer?*
- *Hvilke forventninger har dere til en temagudstjeneste med dette temaet?*

1. Samtale om et bilde

Se på bildet. Det er ikke et bilde av et ørkenlandskap som er blitt ubeboelig for mennesker. Det er heller ikke et bilde av en storby der luftforurensningen er kritisk for helsen. Nei, bildet plasserer temaet «Skaperverket er ikke til salgs» rett inn i vår norske virkelighet.

- *Hvorfor tror dere dette bildet er valgt for å illustrere temaet?*
- *Hva opplever dere at bildet forteller om skaperverket?*

Oppvarmingen av klimaet fører til at isbreene smelter stadig fortere. Siden 1960-tallet, det vil si i løpet av de siste 50 årene, har arealet som er dekket av isbreer i Norge, blitt redusert med

elleve prosent. Ta gjerne for dere artikkelen fra Aftenposten som det er lenke til nedenfor. Artikkelen er oppdatert i mars 2017:

<http://www.aftenposten.no/viten/Norske-isbreer-minker---situasjonen-er-langt-verre-enn-antatt-17746b.html>

- *Hvilke problemer peker artikkelen på som konsekvenser av at temperaturen øker?*

2. Klimaendringer og natursalg

I 2015 kom «Klimamelding for Den norske kirke». Der står det i innledningen:

«Klimaendringer skjer allerede nå. Og de vil øke dramatisk i nær framtid og over hele kloden hvis vi ikke handler raskt. Dette slår FNs klimapanel fast i sin femte hovedrapport. Dens fjerde og siste del, samlerapporten, ble lansert i begynnelsen av november 2014.1

Samtidig rapporteres det om dramatisk nedgang i verdens biologiske mangfold: Verdens bestander av pattedyr, fugler, fisk, reptiler og amfibier er halvert på bare 40 år. Aldri har det stått verre til for jordas biologiske mangfold enn nå, skriver Verdens Naturfond/ WWF i slutten av september 2014 i sin Living Planet Report 2014.2

Klimaendringer er konkrete og menneskeskapt. Klimagassutslipp er målbare og er forårsaket av våre aktiviteter. Derfor må også våre utslippskutt være konkrete og målbare. Nasjoner, enkeltpersoner, organisasjoner og institusjoner må handle, umiddelbart og på alle områder.

Den norske kirke har vært engasjert for miljø og rettferd, skaperverk og bærekraft i mange år og på forskjellig vis. Den har kommet med mange kraftfulle vedtak og opprop, deltatt i kampanjer og aksjoner og utfordret seg selv og andre.

Den har en unik plass og rolle når det gjelder klimautfordringene: Som en profetisk stemme kan og må den gjennom sin kommunikasjon utfordre både politiske beslutningstakere, viktige samfunnsaktører og oss som enkeltpersoner. Samtidig er den selv en stor organisasjon med mange tusen ansatte, stor aktivitet og tilhørende driftsbudsjetter, samt millioner kvadratmeter bygningsmasse. Derfor er Den norske kirke som organisasjon ansvarlig for konkrete klimagass-utslipp.»

- *Hvorfor mener dere at det er viktig for kirken å engasjere seg i klimaspørsmål?*
- *Hva slags sammenheng er det mellom kristen tro og klimaengasjement?*

Det er mange måter skaperverket kan selges på. En måte er når vannkilder privatiseres og de som tidlige fritt har kunnet hente drikkevann, blir nødt til å betale for vannet. Da er det nødvendig å rope ut: «Skaperverket er ikke til salgs!»

En annen måte er når urfolk fratras landområder der de har levd i generasjoner og har hatt hele sitt livsgrunnlag. Områdene blir regulert til vannkraftutbygging, til gruvedrift, til oljeutvinning, til industriutbygging eller andre formål som kan gi store inntekter til dem som får rettighet til området. Da er det nødvendig å rope ut: «Skaperverket er ikke til salgs!»

- *Hvilke konkrete tilfeller kjenner dere til der skaperverket er blitt en salgsvare og andre har måttet lide på grunn av urettferdig behandling?*

3. Bibeltekstene

Den første bibelteksten som skal leses på den andre temagudstjenesten, er Salme 33,1–9, som er en skapelsesfortelling i lovsangsform. Finn fram teksten og lese den høyt i gruppa.

Å synge slike lovsanger til Gud som har skapt alt og som elsker rettferdighet og rett, forplikter oss til å ta vare på den gudskapte jorden. Sterke krefter truer den verden Gud har skapt. Vår rikdom og vårt overforbruk av verdens ressurser skaper dype sår. Troen og lovsangen gir kraft til å stå på det godes side i en verden hvor naturen blør og den fattige rammes av de rikes overforbruk.

- *Hva er spesielt ved denne skapelsesfortellingen sammenliknet med den langt mer kjente fortellingen i 1. Mosebok 1? Og hva er likhetstrekkene?*
- *Vers 8 kommer midt inne i skapelsesfortellingen. Hvordan forstår dere dette verset?*

Den andre bibelteksten er fra 2. Peters brev 1,5–9. Vi møter en lang tankerekke. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

- *Her møter dere ord som rett liv, innsikt, selvbeherskelse, utholdenhet og gudsfrykt. Hva slags betydning kan disse ordene ha når det gjelder deres eget forhold til forbruk og klima?*
- *Hva kan det å være «nærsynt, ja blind» innebære i denne sammenhengen?*

Prekenteeksten er hentet fra Matteus 7,24–28. Det er fortellingen om to menn som bygde hus på ulik bygningsgrunn. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

Poenget i prekenteeksten er ikke værphenomener – selv om dramatikken i lignelsens bilder har sterk relevans i møte med klimaendringene. Det blir tørrere og våtere, det blir kaldere og varmere, og styrken i en rekke værphenomener tiltar. Altfor mange mennesker har opplevd at stormer og uvær ødelegger hjem og næringsgrunnlag. Budskapet i teksten er først og fremst at det må være sammenheng mellom å høre Guds ord og gjøre det. Å høre uten å gjøre er som å bygge sitt hus på sand. I årevis har vi kjent til det akselererende alvor i klimaendringene. Vi har lenge visst – men vist lite evne og vilje til å ta konsekvensene av det vi vet. Politikere har vært modige til å skrive under avtaler og lage politiske strategier og manifeste – men viljen til å gjennomføre radikale endringer har vært langt mindre.

- *Det er Jesus som forteller lignelsen. Hva tror dere det vil si i praksis å omsette hans ord i handling?*
- *Hvis dere skulle holde preken på søndagens temagudstjeneste ut fra denne teksten, hva ville dere da lagt mest vekt på i talen? Ta gjerne fem minutter hver for dere og skriv ned noen momenter før dere svarer.*

4. En salme om skaperverket

Det er flere salmer i *Norsk salmebok 2013* som handler om vårt ansvar for skaperverket. En slik salme er nr. 718, «Du gav oss perlen, den som heter Jorden». Teksten er skrevet av Eyvind Skeie, en av de viktigste norske salmedikterne de siste 50 årene. Han har skrevet teksten til en litt eldre melodi av den walisiske komponisten David Evans:

Du gav oss perlen, den som kalles Jorden,
en blank juvel av himmel, sjø og land.
Din skaperdrøm er alltid like vakker,
du lar det myldre liv i luft og vann.

Les hele teksten i salmeboka.

- *Salmen er formet som en bønn til Gud, der vi setter ord på noe Gud har gjort og noe vi mennesker har gjort. Hva blir sagt om Gud og hva blir sagt om menneskene?*
- *Hva tenker dere er sammenhengen mellom «å få det gode til å skje» her i verden og å se framover mot «frelsens morgengry»?*

Syng gjerne salmen sammen. Hvis dere ikke kan den fra før, kan dere lære den ved å se og høre salmen her:

<https://tv.nrk.no/serie/salmeboka-minutt-for-minutt/DMLS00002514/sesong-1/episode-26#t=1h33m22s>

5. Oppsummering og gudstjeneste

Ta en runde og oppsummer hva hver av dere har fått ut av denne gruppesamlingen.

Velkommen på gudstjeneste søndag 17. september.

Følg med og se om det som formidles i gudstjenesten, samsvarer med dere har snakket om i gruppa.

3. samling – fortrinnsvis i uka før 15. oktober

Tema for tredje temagudstjeneste: **Frelsen er ikke til salgs**

Temaet for denne tredje temagudstjenesten er aktuelt også i dag. Fristelsen til å gjøre religion til en salgsvare er fremdeles til stede. Fortsatt blir mennesker undertrykt av ledere som bruker tro og religion som midler til å fremme egen makt og egen rikdom. En trenger ikke oppsøke fjerne deler av verden for å finne eksempler på ledere som tilbyr forbønn mot betaling, og hvor forkynnelse ledsages av aggressiv markedsføring og giverpress.

- *Hvilke tanker er de første dere får når dere hører temaet «Frelsen er ikke til salgs»?*
- *Hvordan tenker dere at frelsen kan være til salgs i dag?*

1. Samtale om et bilde

Se på bildet nedenfor. Det meste kan enkelt kjøpes for penger i dag. Med et gyldig kredittkort og noen få tastetrykk, kan du skaffe deg nesten hva som helst. Men ikke alt.

- *Hvorfor tror dere dette bildet er valgt for å illustrere temaet?*

«Can't buy me love» sang The Beatles i 1964: «I don't care too much for money / For money can't buy me love.» Slik er det også med frelsen. Verken kjærlighet eller Guds frelse er til salgs for penger. Slike ting finner vi aldri igjen på kontoutskriften vår.

Reformasjonen startet da Martin Luther i 1517 offentliggjorde 95 teser mot kommersialisering av avlat. Han argumenterte mot at noen kan kjøpe seg fri fra konsekvensen av syndene sine. 500-årsmarkeringen for reformasjonen er ingen feiring av at kirken ble delt, men snarere en

mulighet til å ha fokus på det som kirkesamfunnene har felles: Evangeliet om frelse ved troen på Jesus Kristus. Gud krever ikke annet offer for syndene våre enn det offeret Jesus gav da han døde på korset. Ingen har grunn til å rose seg selv overfor Gud, verken når det gjelder egen livsførsel eller religiøs praksis. Et avsnitt i Bibelen sier dette: «Av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave. Det hviler ikke på gjerninger, for at ingen skal skryte av seg selv.» (Ef 2,8–9.)

• Hva kan gjøre det vanskelig å holde fast på en så enkel forståelse av hvordan mennesker blir frelst?

2. Tre frelestilbud

Under Det lutherske verdensforbunds generalforsamling i Namibia tidligere i år, var det en temadag for hver av de fire temaene som også brukes på de norske temagudstjenestene denne høsten. På morgenbønnen den dagen temaet var «Frelsen er ikke til salgs», kom tre ungdommer på scenen og presenterte hvert sitt tilbud:

En kosmetisk kirurg:

«Er du ikke fornøyd med utseendet ditt? Bestill en time hos Lasar Jones, spesialist i kosmetisk kirurgi. Uten smerte kan du fornye utseendet. Før inngrepet bruker vi en datasimulator som gjør det mulig å velge nøyaktig hvilket resultat du ønsker. Tenk hvilken frihet du vil oppleve når du ikke lenger føler at du må skjule ansiktet ditt! Lasar Jones garanterer deg et vakkert smil.»

En spillagent:

«Tenk hva du kan gjøre om du vinner en million dollar. Alle dine største drømmer kan bli virkelighet. Du kan få et perfekt hus, dra på drømmeferie og ikke være redd for å si hva du mener til sjefen din. Alt dette kan du gjøre hvis du vinner i pengespillet denne uken. Dagen i dag kan være din lykkedag. Alt du trenger for å vinne, er å delta i spillet.»

En predikant:

«Gud elsker en glad giver! Jo mer du gir til Gud, jo mer får du tilbake. Hvis du sender penger til oss, så lover jeg deg at våre medarbeidere skal be for deg. Hvor mye er du villig til å så, for at velsignelsene kan begynne å spire? Ønsker du helbredelse, en bedre jobb, et bedre liv, så send et beløp til oss, slik at skal våre bønner kan åpne himmelens rikdommer for deg.»

• Eksempelene er satt på spissen, men viser hvor snedig ulike frelestilbud kan presenteres.

Hva kan vi gjøre for å unngå å havne i fellene til folk som vil selge oss lykke, framgang og en eller annen form for frelse?

• I hvilken grad mener dere det er kirkens oppgave å ta et oppgjør med slike forsøk på å tjene penger på andres lykkedrømmer og svake selvfølelse?

3 Bibeltekstene

Den første bibelteksten som skal leses på den tredje temagudstjenesten, er Jesaja 55,1–3, hvor profeten opptrer som en selger på torget – med gratis varer. Finn fram teksten og lese den høyt i gruppa.

Disse versene forteller om hvordan Gud tilbyr frelse til mennesker, i dette tilfellet folket i Judariket. Det skjer på en måte som er annerledes enn tilbudene fra torghandlerne. Å kjøpe varer uten penger – eller uten kredittkort – er ikke vanlig praksis.

- *Denne teksten er mer 2500 år gammel. Hva gjør at den kan oppfattes som aktuell i dag?*
- *På hvilken måte kan vi i vår tid «bruke penger på det som ikke er brød» (vers 2)?*

Den andre bibelteksten er fra Apostlenes gjerninger 8,4–24. Den handler om kjendistrollmannen Simon som ble kristen, og som ville kjøpe seg evnen til å gi Den hellige ånd til andre – i og for seg et fromt ønske. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

- *Peters reaksjon på henvendelsen fra en som nettopp er blitt omvendt til kristen tro, virker overraskende kraftig. Hvorfor tror dere Peter reagerer slik?*
- *Hva slags likhetspunkter ser dere mellom Peters reaksjon og Luthers reaksjon på at avlat ble solgt for penger?*

Prekenteeksten er hentet fra Lukas 20,45–21,4. Det er en tekst der ulike personer settes opp mot hverandre som kontraster – i dette tilfellet noen religiøse ledere og en fattig enke. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

Det er typisk for Lukasevangeliet å gjengi episoder der grupper eller personer settes opp mot hverandre som kontraster. Det er gjennomgående den utsatte, den marginaliserte eller forhatte som Jesus bruker som eksempel og modell.

- *Eksemplene Jesus bruker, er ikke så mye kritikk av en spesiell yrkesgruppe som kritikk av holdninger som kan forekomme blant enhver i lederposisjoner og maktposisjoner. Hvilke eksempler kjenner dere på nedlatende holdninger overfor fattige og marginaliserte i dag?*
- *Hvorfor tror dere denne teksten er valgt som prekenteekst til temaet «Frelsen er ikke til salgs»?*
- *Hvis dere skulle holde preken på søndagens temagudstjeneste ut fra denne teksten, hva ville dere da lagt mest vekt på i talen? Ta gjerne fem minutter hver for dere og skriv ned noen momenter før dere svarer.*

4. En salme om frelsen

En av salmene i *Norsk salmebok 2013* som handler om hvordan Gud gir nåde og frelse, står på nr. 352: «Ren og rettferdig, himmelen verdig». Det er en tekst som ble skrevet av predikanten Ole Brattekaas i 1895. Han arbeidet i Den Norske Misjonsselskap og Langesundsfjordens Indremisjonsselskap. Språket i salmen hører i høy grad hjemme i vekkelsesbevegelsenes tidsalder, men forståelsen av frelsen har hørt hjemme i kirken i hundrevis av år:

Å, jeg er frelst og salig fordi
Sønnen har gjort meg virkelig fri
– fri ifra nøden, dommen og døden,
amen, halleluja!

Les hele teksten i salmeboka.

- *Hva sier salmen om frelsen?*
- *Hvordan samsvarer salmeteksten med Luthers egen opplevelse i klosteret, da han følte at han aldri kunne prestere godt nok til å bli akseptert av Gud?*

Syng gjerne salmen sammen. Hvis dere ikke kan den fra før, kan dere lære den ved å se og høre salmen her:

<https://tv.nrk.no/serie/salmeboka-minutt-for-minutt/DMLS00001314/sesong-1/episode-13#t=1h36m48s>

5. Oppsummering og gudstjeneste

Ta en runde og oppsummer hva hver av dere har fått ut av denne gruppesamlingen.

Velkommen på gudstjeneste søndag 15. oktober.

Følg med og se om det som formidles i gudstjenesten, samsvarer med dere har snakket om i gruppa.

4. samling – fortrinnsvis i uka før 19. november

Tema for fjerde temagudstjeneste: **Mennesker er ikke til salgs**

Ethvert menneske er skapt i Guds bilde og er elsket av Gud. Det er grunnlaget for det kristne menneskesynet og troen på menneskeverdet. Når noen ikke respekterer et medmenneskes verdighet, men utelukkende ser på det som et objekt en selv kan tjene penger på eller ha nytte av på annen måte, krenkes menneskeverdet.

- Slaveri er ikke avskaffet, men opptrer i stadig nye former. Mange steder på kloden er fremmedarbeidere, kvinner og barn tvunget til å jobbe under umenneskelige forhold.
- Mennesker i hundretusentalls er offer for menneskehandel over landegrenser, til prostitusjon eller annet tvangsarbeid. Ofte bruker noen sin maktposisjon til å begå overgrep mot andre.
- Noen tjener store beløp på å sende flykninger ut langs usikre fluktruter, i mange tilfeller inn i den visse død.

- *Hva betyr det for dere at alle mennesker er likeverdige og har rett til å bli behandlet med respekt?*
- *Hva slags holdninger og handlinger bør få oss til å si: «Stans! Mennesker er ikke til salgs!»*

1. Samtale om et bilde

Se på bildet av de utstrakte hendene med noen få mynter i. Hendene kan fortelle noe om personen de tilhører, de kan fortelle mye om en livssituasjon.

- *Hvorfor tror dere dette bildet er valgt for å illustrere temaet?*
- *Se på hendene. De tilhører et levende menneske. Hva slags livshistorie tror dere dette mennesket kan ha hatt i årene eller månedene før bildet er tatt?*

2. Slaveri og utnytting

Moderne slaveri er en av vår tids største globale tragedier og utgjør alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter. FN har i mange år operert med tallet 27 millioner ofre for slaveri eller slavelignende forhold. Andre, som Global Slavery Index, opererer med 46 millioner. Det er flest kvinner og jentebarn som blir ofre (anslagsvis 75%). Kjønnsbasert vold er en viktig del av bildet. Men også mange menn og gutter havner i slaveri. Virksomheten foregår ofte i det skjulte, derfor er mørketallene store. Menneskehandel og slaveri forekommer også i økende grad i Norge. Vi ser jevnlig medieoppslag om underbetalte, overarbeidede eller på annen måte utnyttede arbeidstakere på norsk jord. Årlig mottar politiet 300 anmeldelser, men her er det faglig enighet om at mørketallene er store. Mange ofre velger også å ikke anmelde av frykt for represalier.

(Avsnittet er hentet fra www.globaluke.no, Norges Kristne Råd.)

Prest og forfatter Stian Kilde Aarebrot er en av dem som har pekt på noe vi alle kan gjøre for ikke å bidra til å utnytte arbeidstakere på norsk jord:

«Hva kan menigmann gjøre med saken? Slutt å betale svart. Slaveri og tvangsarbeid er forbudt i hele verden og bakkemennene må naturlig nok operere under radaren, noe som fordrer et svart marked.

Norges skyggeøkonomi er den nest største i Vest-Europa. Det omsettes svart for 450 milliarder kroner årlig, nær 15 prosent av BNP, og vi bruker 150 svarte milliarder årlig på oppussing.

Svart arbeid er ikke like 'uskyldig' som det en gang var. De senere årene har digitale anbuds tjenester tatt mer og mer over for 'vennetjenestene'. Med svart arbeid formidlet via nettet har man ikke innsyn i hva som foregår bak fasaden. Og uten innsyn kan man heller ikke garantere for arbeidernes kår.»

- *I hvilken grad opplever dere at dette problemstillingen som angår dere selv?*
- *I hvilken grad mener dere det er viktig at kirken engasjerer seg og snakker tydelig om det som kalles moderne slaveri?*

Det er ikke bare penger som kan ligge bak det at et menneske blir utnyttet og misbrukt. Andre former for egoistisk atferd kan føre til overgrep – også der det aldri burde forekommet. Les denne fortellingen fra Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep:

«Jeg heter Sara, er 19 år, og jeg har båret på en vond hemmelighet i mange år. Jeg har ikke hatt ord for det som jeg har vært med på før for cirka ett år siden. Jeg har lurt på hvordan jeg skulle fortelle om det, for jeg har vært så forvirra.

På hjemstedet mitt var jeg med i et veldig fint ungdomsarbeid i kirka, med mange engasjerte voksne og mye aktivitet. Jeg begynte å gå i kirka da jeg var ni, gjennom en venninne som sang i tweenskoret. Familien min har ikke vært spesielt aktive i kirka, bortsett fra det vanlige, dåp og julaften og sånn. Etter at jeg ble for gammel for tweenskoret begynte jeg i tensingkoret, og så var jeg ungdomsleder for konfirmantene etter at jeg selv hadde vært konfirmant. Jeg elsket å være i kirkerommet, sammen med de andre barna og ungdommene. Vi som var konfirmantledere hadde vår egen gruppe, vår egen gjeng. Jeg kjente mange av dem, men det var også noen nye. Torkil var en av dem som hadde blitt med som leder etter at jeg også var blitt leder. Han var kjekk, snill, sympatisk og veldig populær. Etter hvert merka jeg at han begynte å få interesse for meg, han så liksom ekstra lenge på meg, mens jeg bare rødma og ble flau. Jeg likte jo han også, men jeg hadde ikke hatt noe særlig med gutter å gjøre på den måten, jeg var 15 år og uerfaren. Torkil var tre år eldre, virka mer erfaren, tryggere.

Når vi reiste på den første konfirmantleiren tok han det første steget. Han flørta med meg litt sånn halvskjult i begynnelsen, men så stadig mer. Alle de voksne likte han, de så liksom opp til han på en måte. Jeg ble helt spak, av at han hadde valgt seg ut meg, liksom. Så jeg søkte meg til han, satte meg ved siden av han på samlingene, sånne ting. En kveld, etter at konfirmantene var beordra inn på rommene sine, spurte han om jeg ville komme på besøk på hans rom. De han delte rom med var ute og spilte fotball ennå. Jeg var nervøs, men ble med. Der inne begynte han å fortelle meg hvor godt han likte meg, hvor fin han syntes jeg var osv. Og så ba han meg om å ta av meg på overkroppen. Jeg var sjenert, og ville først ikke, men så gav jeg etter, jeg likte han jo. Han skifta liksom litt, ble rar og litt skremmende. Sa at jeg skulle ta på meg selv, gjøre ting som jeg ikke egentlig ville. Men når jeg prøvde å si nei, så ble han snill igjen, forklarte bare at det var fordi han likte meg så godt. Og så kyssa vi, avslutta liksom, da de han bodde med var på vei inn igjen, da de var i gangen utenfor. Sånn fortsatte det, gjennom hele konfirmantleiren, bare mer og mer. En kveld tok han bilde av meg, og sa at det bare var sånn at han kunne se på det når vi var borte fra hverandre. Jeg likte det ikke, men det er rart, jeg kunne liksom ikke si imot. Jeg vet ikke hva som skjedde, jeg bare klarte det ikke.

I løpet av sommeren ba han meg sende flere bilder. Vi var på ferie på ulike plasser, og i begynnelsen så bare lata jeg som om jeg ikke hadde sett at han spurte om det. Men etter hvert så sendte jeg noen. Ikke veldig grove, men sånn at det var ubehagelig om noen andre hadde sett de. Hvis han ikke fikk bilder, så begynte han å true med at han skulle vise bildene av meg til noen andre. Sånn fortsatte det. I over et år holdt det på sånn. Jeg møtte han noen ganger, men ikke ofte. Da var han liksom 'den andre Torkil', som pressa meg og var ubehagelig. Jeg ble iskald inni meg om jeg møtte på han uten at det var planlagt. Jeg fortsatte litt i konfirmantarbeidet, men etter hvert så klarte jeg det ikke – det ble så rart å skulle late som ingenting.

Til slutt orka jeg ikke mer, jeg sa ifra til diakonen. Hun meldte det til presten og så ble det en sak på menighetsrådsmøtet. Og nå føler jeg at jeg har ødelagt alt. Hele ungdomsarbeidet, hele menigheten er prega av det. Og de fleste synes jeg har ansvar, de så jo hvordan jeg flørta med Torkil. Og det er veldig få som klarer å tro på at Torkil, som er en så god gutt, kan ha gjort de tingene som ryktene forteller. Jeg er liksom 'hora' i den 'leie' historien, og har blitt skjøvet ut, sånn at de kan fortsette som før. Det er mange som er sinte på meg, det vet jeg, men så lenge jeg holder meg unna kirka, blir de ikke minna på at de er det.

• Hva gjør denne fortellingen aktuell i sammenheng med temaet «Mennesker er ikke til salgs?»

• Hvilke mekanismer er det som driver forholdet mellom Sara og Torkil? Hva skjer mellom henne og menigheten? Hvordan er maktforholdet?

3 Bibeltekstene

Den første bibelteksten som skal leses på den fjerde temagudstjenesten, er Salme 8,2–10, som tegner et bilde av det enkelte menneskets storhet og gudommelige verdi. Finn fram teksten og lese den høyt i gruppa.

Her bygges det opp til en undring: Tenk at Gud som står over hele skaperverket, bryr seg om mennesket og har gitt det forvalteroppdraget! Budskapet ligger nær den første av skapelsesberetningene, der Skapelsens Gud understreker at menneskene (både menn og

kvinner) er skapt i hans bilde, at de skal bli mange og herske over fuglene på himmelen og dyrene på jorden (1 Mos 1,26ff).

- *Har en bibeltekst som denne noe å si for deres eget selvbilde?*
- *I hvilken grad kan teksten påvirke deres holdning til andre mennesker?*

Den andre bibelteksten er fra Brevet til menigheten i Filippi 2,5–11. Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

- *Vers 3–5 er en formaning om hva som bør prege vårt forhold til andre mennesker. Hvorfor kan det være vanskelig å leve opp til dette?*
- *Vers 6–11 tegner et bilde av Jesus, han som har vist et sinnelag som vi oppfordres til å etterstrebe. Versene kalles en Kristushymne, og er antakelig en av de første kristne trosbekjennelsene. Hvilken del av denne trosbekjennelsen kan være et eksempel for deres eget liv?*

Prekenteeksten er hentet fra Matteus 18,1–6.10–14. (Det betyr at en hopper over vers 7–9.) Finn fram teksten og les den høyt i gruppa.

Teksten snur opp ned på vanlige forestillinger om hvem som er stor og hvem som er liten, og understreker det enkelte menneskets betydning.

- *Når Jesus forkynner om Guds rike, omtaler han ofte de minste som de største. Hva tenker dere Jesus vil oppnå ved å snu vanlige forestillinger på hodet?*
- *Det siste avsnittet handler om mannen som eide hundre sauer, og som hadde ubegrenset omsorg for den enkelte. Hvilke tanker kan teksten gi dere når det gjelder temaet «Mennesker er ikke til salgs»?*

4. En salme om mennesket

En av salmene i *Norsk salmebok 2013* som handler om hvordan selvgodhet og misbruk av frihet har ført oss inn i konflikter og angst for hverandre, står på nr. 727: «Lysenes Gud, kjærlighets kilde». Teksten er skrevet av salmedikteren Shirley Erena Murray fra New Zealand og er oversatt av Eivind Skeie. Svenske Per Harling har laget melodien. Det er i høyeste grad en salme med et dagsaktuelt innhold. Den er formet som en bønn til Gud om at han må omskape oss:

Veier vi gikk, ufortjent frihet,
Skapt i ditt bilde sviktet vi deg.
Valg som gikk galt, feil som vi gjorde,
Misbruk av makt formørket vår vei.
*Omskap oss, Gud, vis verden nåde,
Gi oss forvandlingens kraft fra deg.*

Les hele teksten i salmeboka.

- *Hva sier salmen om Gud, og hva sier den om oss mennesker?*
- *Hvordan tror dere det kan påvirke deres egne holdninger hvis dere ber denne salmen som en daglig bønn i en måned fra nå?*

Syng gjerne salmen sammen. Hvis dere ikke kan den fra før, kan dere lære den ved å se og høre salmen her:

<https://tv.nrk.no/serie/salmeboka-minutt-for-minutt/DMLS00002614/sesong-1/episode-27#t=11m18s>

5. Oppsummering og gudstjeneste

Ta en runde og oppsummer hva hver av dere har fått ut av denne gruppesamlingen.

Velkommen på gudstjeneste søndag 19. november.

Følg med og se om det som formidles i gudstjenesten, samsvarer med dere har snakket om i gruppa.